

Limity obrotu gotówkowego w Polsce i krajach członkowskich Unii Europejskiej

Cash turnover limits in Poland and EU member states

dr Paweł Szymanek

Kancelaria Prawna i Podatkowa dr Paweł Szymanek, ORCID: 0000-0002-7590-7016

Streszczenie

Według powszechnego poglądu limity obrotu gotówkowego zmniejszają liczbę dokonywanych oszustw podatkowych, brak jest jednak przekonujących danych liczbowych uzasadniających takie stwierdzenie. W artykule postawiono odwrotną tezę, zgodnie z którą limity obrotu gotówkowego nie dają żadnej gwarancji ewidencjonowania pełnego obrotu przez podatników, jednocześnie nie mają żadnego wpływu na oszustwa podatkowe przeprowadzane przez zorganizowane grupy przestępcze z wykorzystaniem rachunków bankowych. Ponadto przedstawiono poziom i obowiązujące limity obrotu gotówkowego w Polsce oraz krajach członkowskich Unii Europejskiej (UE). Słowa kluczowe: limity obrotu gotówkowego, KAS, obrót gotówkowy, obrót bezgotówkowy.

Abstract

It is a common perception that cash turnover limits reduce the number of tax frauds made, but there are no convincing figures to support this claim. The article presents the opposite thesis, according to which cash turnover limits do not provide any guarantee of recording the full turnover by taxpayers, and at the same time have no impact on tax fraud carried out by organized crime groups when using bank accounts. Moreover, the level of cash turnover in Poland and the EU is presented, as well as the applicable cash turnover limits in Poland and the EU member states.

Keywords: cash turnover limits, KAS, cash turnover, cashless turnover.

1. WSTĘP

Szybki i bezpieczny transfer pieniędzy jest warunkiem właściwego funkcjonowania gospodarki w formie zarówno gotówkowej, jak i bezgotówkowej, ponieważ zadaniem systemu płatniczego jest realizacja należności za sprzedawane towary i usługi¹.

Obrót gotówkowy znacznie przyspiesza płatność między uczestnikami transakcji. Ponadto zmniejsza koszty funkcjonowania podmiotów gospodarczych, ponieważ eliminuje korzystanie z pośredników finansowych charakterystycznych dla obrotu bezgotówkowego².

Przez pojęcie płatności bezgotówkowych rozumie się transfer środków pieniężnych za pośrednictwem rachunków bankowych i płatniczych lub w formie pieniądza elektronicznego³. Jednocześnie obrót bezgotówkowy zwiększa koszty funkcjonowania podmiotów biorących udział w transakcji, gdyż wymusza korzystanie z pośredników finansowych zapewniających przekaz środków pieniężnych pomiędzy rachunkami podmiotów gospodarczych. Ponadto zwiększa bezpieczeństwo transakcji, ponieważ kupujący ma ślady i dowody dokonania zapłaty, które może w późniejszym terminie wykorzystać celem udowodnienia uiszczenia należności w przypadku kwestionowania transakcji z jakiegokolwiek powodu. Jednocześnie obrót bezgotówkowy zwiększa transparentność transakcji, a ta cecha

ma decydujące znaczenie dla opodatkowania, bo są pozostawiane ślady przeprowadzonych transakcji na rachunkach bankowych. Na podstawie tych śladów organy Krajowej Administracji Skarbowej (KAS) mogą odtworzyć dokonane transakcje na potrzeby kształtowania zobowiązań podatkowych zgodnie z regulacjami prawa materialnego. Należy zaznaczyć, że nie mają one jednak powszechnego dostępu do zapisów na kontach bankowych, lecz są zmuszone przeprowadzić odpowiednią procedurę celem uzyskania tych danych.

Według powszechnego poglądu limity obrotu gotówkowego zmniejszają liczbę dokonywanych oszustw podatkowych, brak jest jednak przekonujących danych liczbowych uzasadniających takie stwierdzenie. W artykule postawiono odwrotną tezę, zgodnie z którą limity obrotu gotówkowego nie dają żadnej gwarancji ewidencjonowania pełnego obrotu przez podatników, jednocześnie nie mają żadnego wpływu na oszustwa podatkowe przeprowadzane przez zorganizowane grupy przestępcze z wykorzystaniem rachunków bankowych.

2. WADY I ZALETY OBROTU GOTÓWKOWEGO I BEZGOTÓWKOWEGO

Powszechnie uważa się, że:

- 1) transakcje gotówkowe umożliwiają funkcjonowanie szarej strefy⁴;

2) prawdopodobieństwo wystąpienia transakcji nieopodatkowanej zwiększa się odwrotnie proporcjonalnie do wielkości podmiotu gospodarczego (im mniejszy podmiot gospodarczy, tym większe ryzyko wystąpienia obrotu gotówkowego);

3) transakcje bezgotówkowe rzeczywiście odzwierciedlają dokonane transakcje gospodarcze⁵.

Niewątpliwie do korzyści Skarbu Państwa przemawiających za ograniczeniem obrotu gotówkowego na rzecz obrotu bezgotówkowego należy zaliczyć:

- 1) stopniowe ograniczanie szarej strefy;
- 2) transparentność rozliczeń między stronami transakcji;
- 3) ułatwienia w obrocie gospodarczym międzynarodowym;
- 4) pozostawianie śladów na rachunkach bankowych ułatwiających prowadzenie czynności kontrolnych przez organy KAS;
- 5) umożliwienie prowadzenia skutecznych postępowań egzekucyjnych⁶.

Dodatkowo ograniczanie obrotu gotówkowego przynosi pozytywne skutki dla samych podmiotów gospodarczych w postaci:

- 1) eliminowania z rynku nieuczciwych podatników;
- 2) zwiększenia bezpieczeństwa przeprowadzanych transakcji;
- 3) eliminowania ryzyka kradzieży gotówki zarówno przez osoby trzecie, jak i własnych pracowników;
- 4) utrzymywanie wysokich sald na rachunkach pieniężnych zwiększających zdolności kredytowe podmiotów gospodarczych⁷.

Jednocześnie wprowadzenie limitów w transakcjach gotówkowych powoduje ujemne skutki, szczególnie dotkliwe dla podmiotów gospodarczych, takie jak:

- 1) sankcje w ustawach prawa materialnego ograniczające swobodę działalności gospodarczej, jak również nakładane na podmioty gospodarcze za niestosowanie przewidzianych prawem limitów;
- 2) wzrost kosztów związanych z występowaniem pośredników finansowych w obrocie bezgotówkowym;
- 3) brak natychmiastowej zapłaty charakterystycznej dla obrotu gotówkowego;
- 4) bariery psychologiczne związane z obawą przed nadmierną inwigilacją organów państwowych godzącą w swobody i wolności podmiotów gospodarczych;
- 5) ewentualny chaos gospodarczy w razie kryzysu systemu bankowego;
- 6) ograniczanie dostępu do środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych przez łatwe ich blokowanie i egzekwowanie przez organy egzekucyjne⁸.

3. POZIOM OBROTU GOTÓWKOWEGO W POLSCE

W 2020 r. Narodowy Bank Polski (NBP) przeprowadził badanie statystyczne na temat zwyczajów płatniczych w Polsce⁹. Jego głównym celem było poznanie metod płatności wykonanych i wykorzystywanych przez mieszkańców kraju do realizacji ich podstawowych potrzeb. Drugim celem było poznanie aktualnego stanu korzystania przez Polaków z systemów bankowych oraz poziomu obrotu gotówkowego i bezgotówkowego. Było to kolejne badanie wykonane przez NBP, poprzednie odbyło się w 2016 r.¹⁰

W ankiecie ujęto następujące aspekty:

- 1) poziom wykorzystywania systemu bankowego,
- 2) dostęp do usług bankowych i płatniczych oraz ich wykorzystanie,
- 3) poziom powszechności kart i innych instrumentów płatniczych,
- 4) poziom wiedzy konsumentów na temat instrumentów płatniczych,
- 5) metody uzyskiwania, wykorzystywania i przechowywanie gotówki.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, najczęstszą metodą płatności była gotówka. W trakcie 12 miesięcy poprzedzających badanie z gotówki jako metody płatności skorzystało 97,8% respondentów¹¹. Kolejną metodą płatności były karty płatnicze. Zgodnie z danymi z kart płatniczych z technologią zbliżeniową skorzystało 75,6% respondentów. Ponadto w ramach obrotu bezgotówkowego z polecenia przelewu przy wykorzystaniu karty płatniczej skorzystało 69,8% osób¹². Mniej popularnymi metodami płatniczymi były tzw. inne internetowe metody płatności (m.in. PayPal). Skorzystało z nich 41,1% respondentów, a z polecenia zapłaty – 40,5%. Metod płatności mobilnych bez użycia karty używało 23,9% badanych, a metod płatności mobilnych przy użyciu karty – 17,6%¹³. Pozostałe metody płatności, w tym kryptoaktywa, były wykorzystane przez 0,2% respondentów¹⁴. Żadna z badanych osób nie dokonała zapłaty za pośrednictwem czeków bankowych, które są w Polsce wyjątkowo mało popularne.

Według uzyskanych informacji dotyczących poziomu korzystania z systemu bankowego przez badanych 88,5% respondentów dysponowało rachunkiem płatniczym lub kontem bankowym¹⁵. Ponadto z przeprowadzonego badania wynika, że aż 88,5% respondentów posiadało co najmniej jeden rachunek bankowy lub rachunek płatniczy¹⁶. Najwyższy odsetek osób posiadających konto bankowe odnotowano w małych miastach (94,0%)¹⁷. W dużych miastach wynik był nieznacznie mniejszy – 90,2%¹⁸.

Rezultaty badania potwierdziły, że gotówka jest najważniejszą metodą płatności wśród badanych osób. W przypadku operacji do 25 zł dokonano zapłaty w ten sposób w ponad 69,0% transakcji¹⁹, a w przedziale od 25 do 50 zł – w 52,7%. W wyższych przedziałach dominowała już jednak bezgotówkowa forma zapłaty²⁰.

Z przeprowadzonego badania otrzymano również dane na temat form płatności używanych do zakupu poszczególnych kategorii towarów i usług. Obrót gotówkowy był stosowany przede wszystkim do zakupu usług, w urzędach i na poczcie (84,6%)²¹. Podobnie wysoki jest udział tej formy płatności na targowiskach, straganach i w kioskach handlowych. Jednocześnie z kart płatniczych skorzystano aż w 83,1% przypadków do zapłaty na stacjach paliw²².

Wyniki badań potwierdziły, że w płatnościach między osobami fizycznymi dominuje obrót gotówkowy oraz zapłata za pomocą kart płatniczych. Przy dokonywaniu zakupów zdalnych dominującą rolę odgrywają natomiast przelewy, na które – wraz z tzw. *pay-by-link* – przypada ponad dwie trzecie wartości wszystkich transakcji²³.

Ponadto z badań otrzymano informację, skąd respondenci uzyskują gotówkę. Najpopularniejszym źródłem były bankomaty (69,1%), oprócz tego badani wskazywali rodzinę i

przyjaciół (12,2%) oraz rezerwy przechowywane w domu (10,0%)²⁴.

Konstatując – z przeprowadzonego badania wynika, że w Polsce nie występuje jeden dominujący instrument płatniczy. Polacy korzystają z wielu metod płatności zarówno gotówkowych, jak i bezgotówkowych, a wyboru dokonują w zależności od wysokości wydawanej kwoty, miejsca, w którym jest przeprowadzana transakcja; istotnym czynnikiem jest także wiek osoby, która dokonuje transakcji²⁵. Wszystkie metody płatności są w Polsce popularne i szeroko rozpowszechnione – tak gotówkowe, jak i bezgotówkowe, z uwzględnieniem wszystkich podkategorii rozliczeń bezgotówkowych. Ograniczanie obrotu gotówkowego instrumentami prawnymi będzie wpływać w wymuszony sposób na zmianę preferencji przy wyborze metody zapłaty. Dotychczasowe tradycyjne metody będą sztucznie ograniczane na korzyść bezgotówkowych metod płatności.

4. LIMITY OBROTU GOTÓWKOWEGO W UE

W prawie UE brak jest regulacji ustalających ogólny limit w obrocie gotówką dla wszystkich krajów członkowskich. Toczą się jednak prace nad wprowadzeniem takiego przepisu.

Dnia 2 lutego 2016 r. Komisja Europejska opublikowała komunikat w sprawie planu działania na rzecz intensyfikacji walki z finansowaniem terroryzmu²⁶. W tym dokumencie stwierdzono, że płatności gotówkowe są powszechnie wykorzystywane do finansowania działalności terrorystycznej, w związku z czym należy wprowadzić górne limity płatności gotówkowych we wszystkich krajach członkowskich. Zwrócono uwagę, że tylko w części krajów członkowskich określono limity obrotu gotówką. Podkreślono, że płatności gotówkowe charakteryzuje anonimowość przeprowadzonych transakcji, a ta cecha prowadzi do nadużyć m.in. przy przestępstwach związanych z praniem brudnych pieniędzy i finansowaniem terroryzmu. Ponadto anonimowy charakter tych transakcji uniemożliwia lub utrudnia kontrolowanie wykonywanych czynności. Oprócz tego ograniczenie obrotu gotówkowego miałyby walor prewencyjny, bo zapobiegałoby w przyszłości dokonywaniu przestępstw związanych z tymi transakcjami²⁷.

Komisja Europejska zwróciła uwagę, że brak ogólnych regulacji dotyczących limitów gotówkowych w całej UE prowadzi do chaotycznych regulacji w poszczególnych państwach członkowskich – od rygorystycznych po całkowicie dopuszczające obrót gotówkowy bez żadnych ograniczeń. Podkreśliła, że prawo UE nakłada tylko obowiązek kontroli środków pieniężnych w kwocie większej niż 10 tys. euro na terytorium UE²⁸. W związku z tym istnieje potrzeba rozszerzenia działania tego przepisu pod względem zarówno przedmiotowym, jak i podmiotowym, tak by zwiększyć uprawnienia kontrolne nad przepływem gotówki w całej UE²⁹. Obecnie trwają prace w Parlamencie Europejskim oraz w Radzie UE nad wprowadzeniem ogólnego limitu dla wszystkich transakcji gotówkowych w UE do 10 tys. euro.

W trakcie dyskusji nad propozycją Komisji Europejskiej pojawiło się wiele głosów popierających obrót gotówkowy. Przede wszystkim w wielu państwach nie ma żadnych limitów dotyczących obrotu gotówkowego w transakcjach gospodarczych. Przykładami są silnie rozwinięte kraje, takie jak Niemcy i Austria. Jednocześnie przeciwstawiają się one wpro-

wadzeniu ogólnych regulacji unijnych ustalających jakiegokolwiek limity dla wszystkich krajów członkowskich.

Nadto propozycję Komisji Europejskiej kwestionuje się na tej podstawie, że nie ma żadnych dowodów na to, że gotówka jest środkiem płatniczym preferowanym w działaniach przestępczych. Jednocześnie powszechnie wiadomo, że wiele z nich jest dokonywanych za pośrednictwem systemów bankowych. Zorganizowane grupy przestępcze bardzo często posługują się fikcyjnymi przelewami tylko po to, aby potwierdzić fikcyjne transakcje. W ten sposób je uwiarygodniają na wypadek ewentualnej kontroli oraz postępowania podatkowego. Jednocześnie ograniczenia dotyczące korzystania z gotówki, a nawet zakazy realizowania transakcji przy jej użyciu nie doprowadzą do wyeliminowania przestępstw gospodarczych, lecz do zastąpienia transakcji gotówkowych transakcjami bezgotówkowymi w trakcie popełniania przestępstw. Wreszcie ograniczanie obrotu gotówkowego utrudnia swobodę przepływu kapitału, co stanowi zaprzeczenie podstawowych zasad UE, a także zakłóca prawidłowe działanie rynków wewnętrznych.

Kiedy analizuje się poziom wykorzystania gotówki we wszystkich transakcjach w krajach członkowskich UE, wyraźnie można zauważyć pewną tendencję rosnącą w kierunku południowym. Na północy, w krajach skandynawskich, udział gotówki jest niezmiernie mały, wynosi zaledwie kilkanaście procent (13% w Szwecji, 17% w Finlandii, 14% w Danii). Udział ten jest natomiast zauważalnie większy na południu – przekracza nawet 70% (75% Grecja, 67% Węgry, 57% Włochy)³⁰. Z kolei w krajach centralnie położonych w UE udział gotówki we wszystkich transakcjach wynosi: 49% w Polsce, 45% na Litwie, 49% na Łotwie, 63% w Niemczech, 61% w Czechach, 72% na Słowacji, 54% w Austrii³¹.

Po przeanalizowaniu udziału gotówki we wszystkich transakcjach gospodarczych na terytorium krajów członkowskich należy przedstawić wprowadzone limity. Na wstępie trzeba nadmienić, że wielu krajach, np. w Austrii, Danii, Irlandii, na Malcie, w Luksemburgu, Niemczech, Szwecji, Finlandii, brak limitu obrotu gotówkowego³². Biorąc pod uwagę, że w krajach skandynawskich nie ma żadnego ograniczenia w płatnościach gotówką oraz że odnotowano tam niski udział obrotu gotówkowego we wszystkich transakcjach, należy stwierdzić, że brak jest jakiegokolwiek zależności między ograniczeniami w płatnościach gotówką a rzeczywistym udziałem transakcji gotówkowych we wszystkich transakcjach ogółem. W krajach skandynawskich – mimo braku lub niewielkich ograniczeń w obrocie gotówkowym – jego udział we wszystkich transakcjach jest znikomy.

W pozostałych krajach członkowskich limity obrotu gotówkowego są następujące: Belgia – 3000 euro, Czechy – 270 tys. koron czeskich (około 44 tys. zł), Francja – 1000 euro, Hiszpania – 2500 euro, Polska – 15 tys. zł, Portugalia – 1000 euro, Słowacja – 5000 euro, Włochy – 1000 euro³³.

Wprowadzone limity mają zatem różną wysokość. Polski limit na obecnym poziomie (15 tys. zł) należy uznać za wyśrodkowany, jeżeli weźmie się pod uwagę kraje bez żadnego limitu, takie jak Niemcy i Austria.

Celem sprawdzenia, jaki wpływ mają ustalone limity obrotu gotówkowego w poszczególnych krajach, należy prześledzić udział szarej strefy w produkcie krajowym brutto

(PKB)³⁴ poszczególnych krajów członkowskich UE. W 2019 r. udział ten przedstawiał się następująco: Austria – 9,4%, Belgia – 21,5%, Bułgaria – 37,1%, Chorwacja – 34,2%, Cypr – 29,8%, Czechy – 19,2%, Dania – 18,0%, Estonia – 33,2%, Finlandia – 19,3%, Francja – 14,8%, Niemcy – 16,0%, Grecja – 29,4%, Węgry – 26,2%, Irlandia – 15,3%, Włochy – 26,6%, Łotwa – 28,7%, Litwa – 34,4%, Luksemburg – 9,6%, Holandia – 13,0%, Polska – 27,5%, Portugalia – 24%, Rumunia – 34,2%, Słowacja – 18,3%, Słowenia – 27,7%, Hiszpania – 19,9%, Szwecja – 18,0%³⁵.

Z przedstawionych danych wynika zatem, że w Niemczech i Austrii, w których dominuje obrót gotówkowy oraz nie ma żadnych limitów dla tego obrotu, udział szarej strefy w PKB wynosi odpowiednio 16,0% i 9,4%. Tymczasem w Luksemburgu, w którym również nie ma żadnych ograniczeń dotyczących obrotu gotówkowego, udział ten wynosi 9,6%. Jednocześnie we Włoszech, gdzie limit obrotu gotówkowego to 1000 euro, udział szarej strefy w PKB wynosi 26,6%. Podobnie jest w Portugalii i Hiszpanii, gdzie ów limit także jest niewysoki, a udział szarej strefy w PKB wynosi odpowiednio 24,0% i 19,9%. Z kolei w Szwecji, Danii i Finlandii, w których płatności gotówkowe są mało popularne (ich odsetek to zaledwie kilkanaście procent), udział szarej strefy w PKB jest stosunkowo wysoki – około 20%.

Z powyższych danych można wywnioskować, że wprowadzenie limitu w obrocie gotówkowym nie wpływa na ograniczenie szarej strefy. Paradoksalnie w kilku krajach, gdzie nie ma takiego limitu, udział szarej strefy w PKB jest stosunkowo niski w porównaniu do krajów, gdzie określono rygorystyczne limity. Wynika stąd, że owe limity nie wpłynęły w żaden sposób na ograniczenie szarej strefy, gdyż jej udział jest znacznie wyższy niż w krajach, w których nie ma żadnych limitów.

Nie można więc stwierdzić żadnego związku przyczynowo-skutkowego między wprowadzonymi ograniczeniami w obrocie gotówkowym a zmniejszeniem szarej strefy w UE. Dodatkowo nie można także stwierdzić żadnego związku przyczynowo-skutkowego między liczbą transakcji gotówkowych a udziałem szarej strefy w PKB, ponieważ w krajach skandynawskich ten udział jest stosunkowo wysoki, podczas gdy udział obrotu gotówkowego we wszystkich transakcjach jest niski.

5. LIMITY OBROTU GOTÓWKOWEGO W POLSCE ORAZ SANKCJE ZA ICH NIEPRZESTRZEGANIE

Od dnia 1 stycznia 2017 r. wprowadzono obowiązujący do dziś limit obrotu gotówkowego w wysokości 15 tys. zł³⁶. Dokonywanie lub przyjmowanie płatności związanych z działalnością gospodarczą jest obowiązkowe w formie bezgotówkowej za pośrednictwem rachunku płatniczego przedsiębiorcy, jeżeli:

- 1) stroną transakcji, z której wynika płatność, jest inny przedsiębiorca oraz
- 2) jednorazowa wartość transakcji, bez względu na liczbę wynikających z niej płatności, przekracza 15 tys. zł lub równowartość tej kwoty.

W przypadku dokonywania transakcji w walutach obcych przeliczenie waluty na złote polskie następuje według średniego kursu ogłaszanego przez NBP z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień dokonania transakcji.

Poprzedni limit obrotu gotówkowego przed dniem 1 stycznia 2017 r. wynosił 15 tys. euro. Z kolei zgodnie z najnowszą nowelizacją od dnia 1 stycznia 2023 r. limit będzie wynosił 8000 zł³⁷.

Według obowiązujących obecnie przepisów przedsiębiorcy są uprawnieni do regulowania i przyjmowania w formie gotówkowej należności w transakcjach związanych z działalnością gospodarczą tylko w przypadku, gdy wartość transakcji nie przekracza 15 tys. zł. Limit ten nie dotyczy transakcji z konsumentami, lecz wyłącznie transakcji gotówkowych między podmiotami gospodarczymi.

Od dnia 1 stycznia 2023 r. ma również wejść w życie limit płatności gotówkowych w wysokości 20 tys. zł w przypadku dokonywania zakupów przez konsumentów.

Celem wymuszenia przestrzegania wprowadzonych limitów związanych z obrotem gotówkowym przewidziano opisane niżej sankcje.

Podatnicy prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą nie mogą zaliczyć do kosztów uzyskania przychodów poniesionych wydatków w tej części, w jakiej płatność gotówkowa przekroczyła obowiązujący limit. Jeżeli wydatek wynosił 20 tys. zł, to tylko 15 tys. zł będzie kosztem uzyskania przychodu, gdyż wydatek o 5000 zł przekracza limit dozwolonego obrotu gotówkowego.

Jeżeli podatnik zaliczył wydatki do kosztów uzyskania przychodów z naruszeniem limitu obrotu gotówkowego, to ma obowiązek:

- 1) zmniejszyć koszty uzyskania przychodów albo
 - 2) zwiększyć przychody, jeżeli brak jest możliwości zmniejszenia kosztów uzyskania przychodów
- w miesiącu, w którym naruszył wymienione przepisy.

Przedstawione ograniczenia w zaliczeniu wydatków do kosztów uzyskania przychodów stosuje się również w przypadku:

- 1) nabycia lub wytworzenia środków trwałych albo nabycia wartości niematerialnych i prawnych;
- 2) dokonania płatności po likwidacji pozarolniczej działalności gospodarczej;
- 3) dokonania płatności po zmianie formy opodatkowania na zryczałtowaną formę opodatkowania w podatku dochodowym od osób fizycznych lub podatku tonazowym.

Zmniejszenia kosztów uzyskania przychodów lub odpowiedniego zwiększenia przychodów, jeśli nie można zmniejszyć kosztów uzyskania przychodów, dokonuje się za rok podatkowy, w którym nastąpiła likwidacja działalności albo za rok podatkowy poprzedzający rok, w którym nastąpiła zmiana formy opodatkowania na formę zryczałtowaną.

Opisane regulacje znajdują się zarówno w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych³⁸, jak i w ustawie z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych³⁹.

Niestosowanie się do dozwolonego limitu płatności gotówkowych w transakcjach między przedsiębiorcami ma również wpływ na podatek od towarów i usług. Przede wszystkim celem uzyskania zwrotu w przyspieszonym terminie 40 dni podatnik ma obowiązek posiadać przez 12 miesięcy rachunek rozliczeniowy lub imienny rachunek w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej, ujęty w wykazie podatników VAT.

Ponadto zgodnie z przepisami podatnik może otrzymać zwrot nadpłaty podatku naliczonego nad należnym w krótszym terminie. Zwrot w przyspieszonym terminie 25 dni zostanie dokonany pod warunkiem spełnienia szeregu obowiązków. Jednym z nich jest posługiwanie się fakturami dokumentującymi należności, które zostały zapłacone za pośrednictwem rachunku bankowego lub które zostały zapłacone gotówką, pod warunkiem że ich wartość nie przekraczała 15 tys. zł. Oznacza to, że faktury dokumentujące zapłatę w gotówce powyżej 15 tys. zł nie stanowią podstawy do ubiegania się o zwrot nadpłaty podatku naliczonego nad należnym w 25-dniowym trybie przyspieszonym⁴⁰.

6. WNIOSKI

Szybki i bezpieczny transfer pieniędzy – w formie zarówno gotówkowej, jak i bezgotówkowej – jest warunkiem właściwego funkcjonowania gospodarki, ponieważ zadaniem systemu płatniczego jest realizacja należności za sprzedawane towary i usługi⁴¹. Tradycja obrotu gotówkowego sięga początków gospodarki, czasów, kiedy zaczęto odchodzić od handlu wymiennego na rzecz stosowania środków płatniczych.

W UE jest wiele krajów, w których tradycja korzystania z gotówki jest bardzo długa i mocno zakorzeniona. Są to: Niemcy, Austria, Włochy, Grecja, Cypr, Chorwacja, a także Polska. Udział transakcji gotówkowych we wszystkich transakcjach regularnie przekracza tam 50%, a nawet osiąga 75%. Jednocześnie w krajach skandynawskich ten udział jest zaledwie kilkunastoprocentowy.

W trakcie analizy zauważono bardzo silny związek wielkości udziału transakcji gotówkowych z położeniem geograficznym krajów członkowskich UE. Udział ten bardzo wyraźnie wzrasta z północy na południe – od krajów skandynawskich, gdzie wynosi on zaledwie kilkanaście procent, poprzez kraje położone centralnie, gdzie wynosi on kilkadziesiąt procent, aż po kraje takie, jak Grecja, gdzie transakcje gotówkowe zajmują dominującą pozycję.

Zwolennicy ograniczenia obrotu gotówkowego podkreślają, że obrót gotówkowy nie pozostawia śladów w przeciwieństwie do przelewów bankowych, które w łatwy sposób mogą zostać skontrolowane przez odpowiednie organy⁴². Ponadto ich zdaniem obrót gotówkowy stanowi zagrożenie, ponieważ ułatwia dokonywanie oszustw podatkowych, a także czynności związane z praniem brudnych pieniędzy oraz terroryzmem⁴³.

W trakcie analizy nie zauważono jednak takiej zależności. W wielu krajach, np. w Austrii, Danii, Irlandii, na Malcie, w Luksemburgu, Niemczech, Szwecji, Finlandii, nie ma żadnego limitu obrotu gotówkowego⁴⁴. Biorąc pod uwagę, że w krajach skandynawskich nie ma żadnego ograniczenia w obrocie gotówkowym oraz że odnotowano tam wyjątkowo niski udział obrotu gotówkowego we wszystkich transakcjach, brak jest jakiegokolwiek zależności między wprowadzonymi limitami a rzeczywistym udziałem transakcji gotówkowych we wszystkich transakcjach. Wszelkie stwierdzenia, że limity obrotu gotówkowego są podstawowym warunkiem zmniejszenia liczby transakcji gotówkowych, są nieprawidłowe.

Jednocześnie brak jest jakiegokolwiek związku między wprowadzeniem limitów w obrocie gotówkowym a ich wpły-

wem na zmniejszenie szarej strefy. W kilku krajach, gdzie nie ma takich limitów, udział szarej strefy w PKB jest stosunkowo niski w porównaniu do krajów, gdzie wprowadzono rygorystyczne limity. W Austrii i Niemczech udział szarej strefy jest znikomy, mimo że nie ma tam ograniczeń w obrocie gotówkowym. Z tych powodów nie stwierdzono żadnego związku przyczynowo-skutkowego między wprowadzonymi ograniczeniami w obrocie gotówkowym a zmniejszeniem szarej strefy w UE.

Dodatkowo nie można także stwierdzić żadnego związku przyczynowo-skutkowego między liczbą transakcji gotówkowych a udziałem szarej strefy w PKB. W krajach skandynawskich ten udział jest bowiem stosunkowo wysoki, podczas gdy udział obrotu gotówkowego we wszystkich transakcjach jest niski.

Poglądy zwolenników ograniczania obrotu gotówkowego nie mają więc żadnego odzwierciedlenia w danych statystycznych i są wyłącznie silnym przeświadczeniem autorów tych tez. Nadto nie ma żadnych dowodów potwierdzających założenie, że gotówka jako środek płatniczy jest preferowana przy prowadzeniu działań przestępczych. W wielu z nich wykorzystuje się bowiem systemy bankowe. Zorganizowane grupy przestępcze posługują się fikcyjnymi przelewami celem potwierdzenia fikcyjnych transakcji. Obrót bezgotówkowy jest równie często wykorzystywany do działań przestępczych jak obrót gotówkowy, przy czym obie te formy mają inne przeznaczenie w uprawianym procederze. Ograniczenie obrotu gotówkowego nie wpłynie na zmniejszenie poziomu oszustw podatkowych, ponieważ w tych dokonywanych przez zorganizowane grupy przestępcze jest wykorzystywany obrót bezgotówkowy. Ograniczenia w używaniu gotówki nie doprowadzą do wyeliminowania przestępstw gospodarczych, lecz do zastąpienia transakcji gotówkowych transakcjami bezgotówkowymi. Wreszcie ograniczanie obrotu gotówkowego utrudnia swobodę przepływu kapitału, co stanowi zaprzeczenie podstawowych zasad UE, a także zakłóca prawidłowe działanie rynków wewnętrznych.

W Polsce od dnia 1 stycznia 2017 r. wprowadzono obowiązujący do dziś limit obrotu gotówkowego w wysokości 15 tys. zł⁴⁵. Z dniem 1 stycznia 2023 r. zostanie on zmniejszony do 8000 zł⁴⁶. Ponadto z tą datą ma wejść w życie limit w płatnościach gotówką w wysokości 20 tys. zł w przypadku dokonywania zakupów przez konsumenta.

Obecny limit wynoszący 15 tys. zł na tle innych krajów członkowskich UE wydaje się wypośredkowany, biorąc pod uwagę, że np. w Portugalii i Francji wynosi on 1000 euro, a w Austrii i Niemczech w ogóle nie ma takiego limitu. W związku z powyższym brak jest podstaw faktycznych do dalszego ograniczania obrotu gotówkowego w Polsce.

Podsumowując, potwierdzono postawioną na wstępie tezę, że limity w obrocie gotówkowym nie dają żadnej gwarancji ewidencjonowania pełnego obrotu przez podatników, a jednocześnie nie mają żadnego wpływu na skalę oszustw podatkowych popełnianych przez zorganizowane grupy przestępcze z wykorzystaniem rachunków bankowych.

Przypisy

¹ J. Górka, *Efektywność instrumentów płatniczych w Polsce*, Warszawa 2013, s. 14.

- ² Tamże.
- ³ A. Cwiąkała-Małys, I. Piotrowska, *Obniżenie limitu płatności gotówkowych jako element efektywnego ograniczenia szarej strefy w Polsce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2017, nr 480, s. 41: „Przez płatności bezgotówkowe należy rozumieć proces, w którym na każdym etapie cyklu rozliczeniowego transfer środków pieniężnych odbywa się za pośrednictwem rachunków bankowych, rachunków płatniczych prowadzonych przez uprawnione do tego podmioty lub pieniądza elektronicznego. Oznacza to, że w żadnym z etapów procesu nie jest używana gotówka”.
- ⁴ J. Górka, dz. cyt., s. 14.
- ⁵ A. Cwiąkała-Małys, I. Piotrowska, *Obniżenie limitu płatności gotówkowych...*, dz. cyt., s. 42.
- ⁶ Tamże, s. 47.
- ⁷ Tamże.
- ⁸ A. Cwiąkała-Małys, I. Piotrowska, *Przeciwdziałanie szarej strefie w Polsce. Ewolucja działań i mechanizmów ograniczających* (Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, seria: e-Monografie, nr 193), Wrocław 2021, s. 106.
- ⁹ Narodowy Bank Polski, *Zwyczaje płatnicze w Polsce w 2020 r. Podstawowe wyniki badania*, kwiecień 2021, Warszawa 2021, https://www.nbp.pl/systemplatniczy/zwyczaj_platnicze/zwyczaj_platnicze_Polakow_2020.pdf, dostęp: 17.05.2022.
- ¹⁰ Narodowy Bank Polski, *Raport z badania czynników oddziałujących na wielkość obrotu gotówkowego w Polsce. Wyniki badania ankietowego i dzienniczkowego w poszczególnych regionach w 2016 r.*, sierpień 2017 r., Warszawa 2017, <https://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot-gotowkowy/raport-gotowka-2016.pdf>, dostęp: 17.05.2022.
- ¹¹ Narodowy Bank Polski, *Polacy deklarują przywiązanie do gotówki*, https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/aktualnosci/wiadomosci_2021/zwyczaj_platnicze.html, dostęp: 7.01.2022.
- ¹² Tamże.
- ¹³ Tamże.
- ¹⁴ Tamże.
- ¹⁵ Tamże.
- ¹⁶ Tamże.
- ¹⁷ Narodowy Bank Polski, *Zwyczaje płatnicze w Polsce...*, dz. cyt., s. 7.
- ¹⁸ Tamże.
- ¹⁹ Tamże, s. 29.
- ²⁰ Tamże.
- ²¹ Narodowy Bank Polski, *Zwyczaje płatnicze w Polsce...*, dz. cyt., s. 14.
- ²² Tamże.
- ²³ *Bramka płatnicza*, w: Wikipedia.pl, https://pl.wikipedia.org/wiki/Bramka_platnicza, dostęp: 17.05.2022: „Bramka płatnicza – usługa internetowa świadczona przez agenta rozliczeniowego, która pozwala przyjmować płatności sklepom handlu elektronicznego oraz innym podmiotom pobierającym płatności przez Internet. Bramka płatnicza może być udostępniana przez bank, ale może być dostarczana przez wyspecjalizowanego dostawcę usług finansowych jako odrębna usługa. Bramka płatnicza zazwyczaj oferuje płatności za pomocą kart płatniczych, natychmiastowych przelewów bankowych (*pay-by-link*), BLIK, Apple Pay, Google Pay i innych metod płatniczych. Bramki płatnicze pobierają opłatę w postaci prowizji procentowej lub kwotowej w zależności od kwoty i liczby transakcji. Do największych dostawców bramek płatniczych w Polsce należą: – PayU (PayU SA) – Przelewy24 (PayPro SA) – Tpay (KIP SA) – imoje (ING), – paynow (mBank) – Blue Media – eService (PKO Bank Polski i EVO Payments)”.
- ²⁴ Narodowy Bank Polski, *Zwyczaje płatnicze w Polsce...*, dz. cyt., s. 21.
- ²⁵ Tamże, s. 30: „Podsumowując wyniki badania, można stwierdzić, że w Polsce nie występuje jeden, generalnie dominujący instrument płatniczy. Polacy, zgodnie z własnymi preferencjami i możliwościami dostępnymi na rynku, korzystają z wielu metod płatności, różniąc je w zależności od wydawanej kwoty, kategorii wydatku czy miejsca realizacji transakcji”.
- ²⁶ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie planu działania na rzecz skutecznego zwalczania finansowania terroryzmu*, Strasburg, dnia 2.2.2016, COM(2016) 50 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0050>, dostęp: 17.05.2022.
- ²⁷ Tamże: „Jak podają organy ścigania, problem stanowi nie tylko wykorzystywanie środków pieniężnych jako takich, lecz także stosowanie wysokich nominałów, zwłaszcza banknotów o nominale 500 EUR. Banknoty te cieszą się dużym zainteresowaniem w kręgach przestępczych zaangażowanych w fizyczny transport gotówki z uwagi na ich wysoką wartość i niewielką objętość. Komisja będzie współpracować w tej kwestii z Europejskim Bankiem Centralnym, Europolem i innymi właściwymi stronami”.
- ²⁸ Art. 3 rozporządzenia (WE) nr 1889/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie kontroli środków pieniężnych wwożonych do Wspólnoty lub wywożonych ze Wspólnoty (Dz. Urz. UE L 309 z 25.11.2005, s. 9).
- ²⁹ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie planu działania na rzecz skutecznego zwalczania finansowania terroryzmu*, dok. cyt.: „Płatności gotówkowe są powszechnie wykorzystywane do finansowania działalności terrorystycznej. Prawo UE nakłada obowiązek kontroli osób przewożących środki pieniężne w kwocie równej lub przekraczającej 10 000 EUR przy wjeździe do UE lub opuszczeniu jej terytorium. Z oceny przeprowadzonej przez Komisję wynika, że istnieje konieczność rozszerzenia zakresu tego rozporządzenia, tak by objąć nim również gotówkę przesyłaną pocztą lub przewożoną transportem towarowym oraz umożliwić właściwym organom podejmowanie działań w przypadku niższych kwot, jeśli zachodzi podejrzenie nielegalnej działalności. Działania mogłyby także objąć metale szlachetne i inne towary o wysokiej wartości dające się szybko spieniężyć. Rozważyć należałoby również w tym kontekście ewentualne górne limity dla płatności gotówkowych. Szereg państw członkowskich wprowadziło już zakazy płatności gotówkowych przekraczających określone kwoty progowe”.
- ³⁰ Statista, *Szacunek udziału gotówki w całkowitych transakcjach płatniczych POS w 38 krajach Europy w 2019 roku*, <https://www.statista.com/statistics/1112656/cash-use-in-europe-by-country/>, dostęp: 8.01.2022.
- ³¹ Tamże.
- ³² A. Cwiąkała-Małys, I. Piotrowska, *Obniżenie limitu płatności gotówkowych...*, dz. cyt., s. 43.
- ³³ Tamże.
- ³⁴ *Produkt krajowy brutto*, w: Wikipedia.pl, https://pl.wikipedia.org/wiki/Produkt_krajowy_brutto, dostęp: 7.01.2022: „Produkt krajowy brutto (PKB, ang. *gross domestic product*, GDP) – jeden z podstawowych mierników efektów pracy społeczeństwa danego kraju stosowany w rachunkach narodowych. PKB opisuje zagregowaną wartość dóbr i usług finalnych wytworzonych przez narodowe i zagraniczne czynniki produkcji na terenie danego kraju w określonej jednostce czasu (najczęściej w ciągu roku). PKB jest miarą wielkości gospodarki. Wzrost lub spadek realnego PKB oraz dynamika tych ruchów stanowi miarę wzrostu gospodarczego. Przy obliczaniu wartości PKB kryterium geograficzne jest jedyne i rozstrzygające. Nie ma znaczenia pochodzenie kapitału, własność przedsiębiorstw itp.”.
- ³⁵ B. Kelmanson i in., *Explaining the Shadow Economy in Europe: Size, Causes and Policy Options* (Europejskie gospodarki szarej strefy: szacowanie wielkości i przedstawianie opcji politycznych), „IMF Working Paper” 2019, issue 278, <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2019/278/article-A001-en.xml>, dostęp: 17.05.2022: „Alternative concepts of the shadow economy encompass a wide range of phenomena. Some definitions focus on hidden output (Gerxhani 2004), others on hidden employment (Husmanns 2004, Perry 2007). While unregistered firms hide all their output, registered firms may choose to hide a fraction of their output to reduce their tax liability. Schneider and his coauthors (Hassan & Schneider 2016, Schneider & Williams 2013, Schneider 2014) define the shadow economy as mostly the legal economic and productive activities that are deliberately hidden from official authorities and that, if recorded, would contribute to GDP (excluding illegal or criminal activities, and do-it-yourself, charitable or household activities). This is the definition adopted in this paper; «informality» is often used interchangeably with «shadow economy». The hidden nature of informal activity makes it challenging to measure accurately”.
- (Alternatywne koncepcje szarej strefy obejmują szeroki wachlarz zjawisk. Niektóre definicje skupiają się na ukrytej produkcji [Gerxhani 2004], a inne na ukrytym zatrudnieniu [Husmanns 2004; Perry 2007].

Chociaż niezarejestrowane firmy ukrywają całą swoją produkcję, zarejestrowane firmy mogą zdecydować się na ukrycie części swojej produkcji w celu zmniejszenia zobowiązań podatkowych. Kierujemy się definicją szarej strefy stosowaną przez Schneidera i innych [Schneider i Williams 2013; Schneider 2014; Hassan i Schneider 2016] jako w większości legalną i produktywną działalnością gospodarczą, celowo ukrytą przed władzami publicznymi, która, jeśli zostałaby zarejestrowana, przyczyniłaby się do PKB [z wyłączeniem działalności nielegalnej lub przestępczej, majsterkowania, działalności charytatywnej lub gospodarstwa domowego].

Ukryty charakter nieformalnej działalności sprawia, że – z definicji – trudno ją dokładnie zmierzyć [tłum. P.S.].

³⁶ Art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 162 ze zm., dalej: Prawo przedsiębiorców).

³⁷ Art. 22 pkt 1 ustawy z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2105 ze zm., dalej: ustawa z dnia 29 października 2021 r.).

³⁸ Tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 1128 ze zm. Art. 22p: „Podatnicy nie zaliczają do kosztów uzyskania przychodów kosztu w tej części, w jakiej płatność dotycząca transakcji określonej w art. 19 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców została dokonana bez pośrednictwa rachunku płatniczego”.

³⁹ Tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 1800 ze zm. Art. 15d: „Podatnicy nie zaliczają do kosztów uzyskania przychodów kosztu w tej części, w jakiej płatność dotycząca transakcji określonej w art. 19 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców została dokonana bez pośrednictwa rachunku płatniczego”.

⁴⁰ Art. 87 ust. 6 pkt 1 lit. a i b ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 931): „Urząd skarbowy jest obowiązany dokonać zwrotu różnicy podatku, o której mowa w ust. 2, w terminie 25 dni, licząc od dnia złożenia rozliczenia, w przypadku gdy łącznie spełnione są następujące warunki:

1) kwoty podatku naliczonego, wykazane w deklaracji podatkowej, z wyłączeniem kwoty podatku naliczonego lub różnicy podatku, o której mowa w ust. 1, nierozliczonej w poprzednich okresach rozliczeniowych i wykazanej w deklaracji, wynikają z:

a) faktur dokumentujących kwoty należności, które zostały w całości zapłacone za pośrednictwem rachunku bankowego podatnika w banku mającym siedzibę na terytorium kraju albo rachunku podatnika w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej, której jest członkiem, wskazanego w zgłoszeniu identyfikacyjnym, o którym mowa w odrębnych przepisach,

b) faktur, innych niż wymienione w lit. a, dokumentujących należności, jeżeli łączna kwota tych należności nie przekracza 15 000 zł”.

⁴¹ J. Górka, dz. cyt., s. 14.

⁴² A. Ćwiąkała-Małys, I. Piotrowska, *Przeciwdziałanie szarej strefie w Polsce...*, dz. cyt., s. 101: „Ministerstwo Rozwoju stoi na stanowisku, iż płatności gotówkowe, w przeciwieństwie do elektronicznych, nie pozostawiają śladu, przyczyniając się do «ukrycia» transakcji. W efekcie mogą prowadzić do powstawania szarej strefy, nawet w sytuacji gdy jedna strona transakcji nie jest tego świadoma (tzw. pasywna szara strefa). Tym samym wprowadzenie regulacji zmniejszającej rolę gotówki w gospodarce na rzecz płatności elektronicznych może przyczynić się do ograniczenia szarej strefy w gospodarce i w efekcie do poprawy sytuacji konkurencyjnej solidnych podmiotów i zwiększenia dochodów sektora finansów publicznych”.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ A. Ćwiąkała-Małys, I. Piotrowska, *Obniżenie limitu płatności gotówkowych...*, dz. cyt., s. 43.

⁴⁵ Art. 19 pkt 1 Prawa przedsiębiorców.

⁴⁶ Art. 22 pkt 1 ustawy z dnia 29 października 2021 r.

Bibliografia

Literatura

Ćwiąkała-Małys A., Piotrowska I., *Obniżenie limitu płatności gotówkowych jako element efektywnego ograniczenia szarej strefy w Polsce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2017, nr 480.

Ćwiąkała-Małys A., Piotrowska I., *Przeciwdziałanie szarej strefie w Polsce. Ewolucja działań i mechanizmów ograniczających* (Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, seria: e-Monografie, nr 193), Wrocław 2021.

Efektowna administracja skarbowa, Z. Gilowska, H. Izdebski, K. Raczkowski (red. nauk.), Warszawa 2007.

Górska J., *Wdrożenie jednolitego pliku kontrolnego w praktyce działalności gospodarczej małych i średnich przedsiębiorstw*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2017, nr 4 (88).

Górka J., *Efektowność instrumentów płatniczych w Polsce*, Warszawa 2013.

Kosikowski C. i in., *Ordynacja podatkowa. Komentarz*, Warszawa 2009.

Kotlińska J., Peek B., *Luka podatkowa w podatku od towarów i usług w Polsce*, „Roczniki Ekonomii i Zarządzania” 2017, nr 4.

Modzelewski W., *Podatek od towarów i usług refleksje na rok 2019*, Warszawa 2019.

Nowe narzędzia kontrolne, dokumentacyjne i informatyczne w prawie podatkowym. Poprawa efektywności systemu podatkowego, B. Brzeziński, K. Lasiński-Sulecki, W. Morawski (red. nauk.), Warszawa 2018.

Oleśniewicz J., *JPK – wstęp do cyfryzacji rachunkowości i rewizji finansowej*, „Rachunkowość” 2016, nr 8.

Ordynacja podatkowa. Komentarz, L. Etel (red. nauk.), Warszawa 2017.

Ordynacja podatkowa. Komentarz praktyczny, B. Brzeziński, M. Kalinowski, A. Olesińska (red.), Gdańsk 2017.

Pałys A., Daniek Ł., *Krok milowy w stronę elektronicznych rozliczeń podatkowych. Czy ewidencja JPK_VAT może zastąpić deklarację VAT?*, „Przegląd Podatkowy” 2018, nr 11.

Pauch D., *Transakcja karuzelowa jako forma oszustwa w podatku od wartości dodanej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2016, nr 1.

Przyjazna administracja skarbowa, Z. Gilowska, P. Pogonowski, I. Sobczyk, Warszawa 2007.

System organów podatkowych w Polsce, P. Smoleń, Warszawa 2009.

Szymanek P., *Ewolucja ustroju i kompetencji rządowych organów podatkowych, celnych oraz kontroli skarbowej – sprawujących nadzór nad podatnikami, płatnikami i importerami (lata 1991-2017)*, Warszawa 2019.

Źródła internetowe

Bramka płatnicza, w: Wikipedia.pl, https://pl.wikipedia.org/wiki/Bramka_płatnicza, dostęp: 17.05.2022.

Kelmanson B. i in., *Explaining the Shadow Economy in Europe: Size, Causes and Policy Options*, „IMF Working Paper” 2019, issue 278, <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2019/278/article-A-001-en.xml>, dostęp: 17.05.2022.

Modzelewski W., *„Uszczelnienie systemu podatkowego”: co to jest?*, <https://ksiegowosc.infor.pl/wiadomosci/727136.Uszczelnienie-systemu-podatkowego-co-to-jest.html>, dostęp: 18.05.2022.

Narodowy Bank Polski, *Polacy deklarują przywiązanie do gotówki*, https://www.nbp.pl/home.aspx?f=aktualnosci/wiadomosci_2021/zwyczajep-latnicze.html, dostęp: 7.01.2022.

Produkt krajowy brutto, w: Wikipedia.pl, https://pl.wikipedia.org/wiki/Produkt_krajowy_brutto, dostęp: 7.01.2022

Statista, *Szacunek udziału gotówki w całkowitych transakcjach płatniczych POS w 38 krajach Europy w 2019 roku*, <https://www.statista.com/statistics/1112656/cash-use-in-europe-by-country/>, dostęp: 8.01.2022.

Akty prawne

Rozporządzenie (WE) nr 1889/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie kontroli środków pieniężnych wwożonych do Wspólnoty lub wywożonych ze Wspólnoty (Dz. Urz. UE L 309 z 25.11.2005, s. 9).

Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 162 ze zm.

Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, tekst jednolity Dz.U. z 2022 r. poz. 931.

Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 1800 ze zm.

Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 1128 ze zm.

Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. poz. 2105 ze zm.

Inne źródła

Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie planu działania na rzecz skuteczniejszego zwalczania*

nia finansowania terroryzmu, Strasburg, dnia 2.2.2016, COM(2016) 50 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0050>, dostęp: 17.05.2022.

Narodowy Bank Polski, *Raport z badania czynników oddziałujących na wielkość obrotu gotówkowego w Polsce. Wyniki badania ankietowego i dziennikowego w poszczególnych regionach w 2016 r.*, sierpień

2017 r., Warszawa 2017, <https://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot-gotowkowy/raport-gotowka-2016.pdf>, dostęp: 17.05.2022.

Narodowy Bank Polski, *Zwyczajne płatnicze w Polsce w 2020 r. Podstawowe wyniki badania*, kwiecień 2021, Warszawa 2021, https://www.nbp.pl/systemplatniczy/zwyczajne_platnicze/zwyczajne_platnicze_Polakow_2020.pdf, dostęp: 17.05.2022.